

La gran sort de l'Escala

Sembla que poques vegades s'ha plantejat tan clarament modificar el nom d'un poble argumentant-ho amb les mateixes raons que es donen ara per afegir el nom d'Empúries a l'Escala. Les raons, s'ha dit, són turístiques, d'imatge, d'oportunitat: en definitiva, econòmiques. Històriques no es pot dir que ho siguin del tot, perquè tradicionalment l'Escala ha donat l'esquena a Empúries, de la mateixa manera que, de fa uns anys, és evident que s'hi bolca. En aquesta revista, fa un parell de números Lourdes Boix publicava una corranda popular de l'Escala que resumeix perfectament les relacions que van tenir durant temps els escalencs amb les seves ruïnes: «Empúries és un poblet / que fa temps era gran ciutat / i ara diuen que s'hi troben / joies de l'antiguitat. / A l'Escala s'hi han engrescat / pensant de fer-hi una gran sort / i hi troben nanses de càntir / i les ganyes d'un peix mort!». Si repasso les raons per les quals un lloc ha canviat de topònim, de seguida, a més de la de l'oblit, se me n'acudeixen dues; la primera és durant la guerra civil quan, per substituir els noms de sants, Sant Antoni de Calonge es va convertir, per exemple, en Llevant de Mar, o Santa Eugènia de Ter en Pla de Ter. La segona és més recent, menys general i, segurament, més subtil. Ha estat a partir dels anys seixanta o dels anys setanta que algunes poblacions, perquè havien de diferenciar-se d'altres municipis amb topònims semblants, han afegit un altre tret distintiu al seu nom. La Bisbal, per exemple, ha passat a ser la Bisbal d'Empordà. I Calella continua essent Calella de Palafrugell, entre altres raons, suposo, perquè l'altra, la del Maresme, tan aviat és de mar com de la costa, tot i que oficialment només es diu Calella. Sovint encara pensem que la toponímia sobreviu a llengües, cultures i períodes històrics, però el cert és que acaba canviant com tot. A un ritme, a més, que avui s'ha accelerat. Si per poder afrontar millor el seu futur l'Escala ha de retrobar el seu passat, sembla que té sentit plantejar-ho.

Xavier Cortadellas

fragments de l'obra de l'escriptora, l'estrena de la pel·lícula *Víctor Català, el jo contra l'entorn*, la projecció de *Solitud*, la visita al Clos del Pastor i una excursió a l'ermita de Santa Caterina, escenari de la novel·la *Solitud*. Per acabar, cal dir que l'Ajuntament de l'Escala ja té previst reunir una altra vegada els estudiosos de Caterina Albert: la propera cita serà el 2005, en què es celebrarà el centenari de *Solitud* i es farà un simposi dedicat a aquesta obra.

Irene Muñoz i Pairet

La joia de la bibliofília

Exposició «Miquel Plana, llibres de bibliòfil (1972-2001)» a la Fontana d'Or de Girona. Del 18 de setembre al 6 d'octubre de 2001.

Si l'afició als llibres ja és tot un joïós indicador, hi ha una connotació ben categòrica que s'hi ha d'afegir quan es decanta cap a col·leccionar o publicar llibres molt especials, per la seva raresa o per la seva qualitat artística. Aquest és el cas de Miquel Plana, que fa trenta anys que es dedica a l'edició de llibres de bibliofília i ja n'ha fet cent dinou.

La Fundació Caixa de Girona ha organitzat una exposició que ha donat a conèixer aquest patrimoni cultural, que honora el seu autor, i també l'entorn social i cultural que acompanya la seva obra excepcional. Cada llibre de Miquel Plana és una suma de diversos elements —el valor literari

del text i la perfecció tipogràfica— que creen junts la màgia del conjunt. Les il·lustracions mantenen una equilibrada relació espiritual amb el text i material amb la tipografia. El resultat és sempre una creació harmònica amb personalitat i caràcter.

A la presentació de l'exposició Arcadi Calzada va dir que cada llibre de Miquel Plana és la història d'una creació. Un altre comentarista l'ha qualificat d'«arquitecte de llibres», basant-se en la complexitat del treball que suposa cada obra. Miquel Plana

Alguns dels volums exhibits a la mostra dedicada a Miquel Plana.

ens ha mostrat la seva obra total, que —per dir-ho en un intent de classificació— va en tres direccions: llibre d'autor, llibre de col·lectiu i obra diversa, que inclou nadales, poemes, calendaris i altres.

Avui la missió del llibre modern és compartida amb altres servidors de la cultura, però el llibre de bibliòfil no admet gaires ratetes ni penjaments. És una obra que l'artista fa amb les mans i amb el cor. Com l'equilibrista que estima el repte i actua sense xarxa. La vàlua d'aquesta obra genial i forçosament escassa fa

que els llibres de Miquel Plana figurin a la Biblioteca Nacional d'Espanya al costat mateix d'obres il·lustrades amb estampes del segle XVI.

L'exposició «Miquel Plana. Llibres de bibliòfil (1972-2001)» ha permès admirar el sentit enciclopèdic dels coneixements i dominis tècnics i artístics del seu autor, que es mou professionalment entre el Renaixement italià i la Renaixença catalana. Pilar Vélez, de la Reial Acadèmia de Belles Arts Sant Jordi, ha definit Miquel

Plana com «l'home orquestra de les arts gràfiques».

Aquesta mostra ha arribat a Girona per primera vegada, després d'exhibir-se a Olot i Figueres. Esperem que el seu trajecte continuï, ja que és una oportunitat excepcional d'ensenyar com cada llibre requereix el paper, el tipus de lletra, la màgia gràfica, l'adequada imaginació, per arribar a la culminació d'una simfonia des d'una vertadera càtedra d'estètica.

Jordi Dalmau

30 anys de l'Assemblea de Catalunya

L'Assemblea de Catalunya és, en lectura actual, una de les més sàvies aportacions que la política catalana de la nit de l'antifranquisme ha fet als valors de la convivència, juntament amb altres no menys importants. En el comunicat de la primera sessió de l'Assemblea, després de concretar els quatre punts de coincidència en l'objectiu immediat de l'enderrocament de la dictadura, es definia així el que enteníem per «tot el poble català», al qual s'adreçava: «Considerem catalans tots els que viuen i treballen a Catalunya». No oblidar la vigència d'aquesta afirmació diu molt de tots/totes nosaltres i és un deure històric amb el nostre passat més recent i actiu políticament.

Trenta anys rodons ens separen avui d'aquell 7 de novembre de 1971. Ha plogut molt en aquest país, o no tant (depèn de com es miri o de l'estat d'ànim)... Fer una aproximació, tres dècades després, del que va representar la constitució de l'Assemblea de Catalunya per a aquest país i per a la configuració en l'imaginari col·lectiu català (i més enllà de Catalunya) «d'una manera pròpia de fer política» com a sinònim de «política unitària», i alhora no caure en el parany de fer un recull *ad hoc* de dades històriques acompanyat d'una llista de noms i cognoms omnipresents en la política catalana al llarg del darrer terç del segle passat és prou complicat. Intentem-ho.

D'una banda, cal reconèixer la valentia d'un grup de persones, tres-centes segons el comunicat de la primera sessió de l'Assemblea, pel sol fet de reunir-se, clandestinament, és clar, a l'església de Sant Agustí, església que encara avui, juntament amb la de Santa Maria del Pi, la del Carme i la de Sant Pere Apòstol (totes quatre al barceloní barri de Ciutat Vella), es manté fidel a aquell compromís solidari de base que promulgà l'Assemblea, el de re-

conèixer com a poble totes aquelles persones que per diverses raons volen viure i treballar a Catalunya en so de pau.

I de l'altra, s'ha de valorar altament la capacitat de concreció dels participants per tal d'arribar a consensuar un «breu» document que resumís les idees força (que diríem ara) que aplegaven les aspiracions de la immensa majoria de ciutadans (conscientment o inconscient) a Catalunya.

Si som capaços de situar-nos als prolegòmens d'aquell novembre de 1971 ens trobarem, onze mesos abans, amb Carrero Blanco volant pels aires i el procés de Burgos planejant per tota la geografia política de l'inici de dècada. La «prehistòria» de la constitució de l'Assemblea de Catalunya l'hauríem de situar als dies 12, 13 i 14 de desembre de 1970, en què també tres-centes persones (així ho comptabilitzaren les cròniques del moment), artistes i intel·lectuals catalans, es van tancar a l'abadia de Montserrat i van redactar un manifest on es reclamava l'amnistia política, les llibertats democràtiques i el dret d'autodeterminació.

Evidentment, la capacitat de síntesi de l'Assemblea va ajudar a sumar ciutadans i ciutadanes en un projecte comú que es basava en quatre punts clars i catalans (i universals): l'amnistia general per als presos i els exiliats polítics, l'exercici de les llibertats democràtiques fonamentals («que garanteixen l'accés efectiu del poble al poder econòmic i polític»), el restabliment de les institucions i dels principis configurats en l'Estatut de 1932 «com a via per arribar al ple exercici del dret d'autodeterminació» i, finalment, «la coordinació de l'acció de tots els pobles peninsulars en la lluita democràtica» (ep!, «peninsulars»: recordem quina era també la situació políti-